

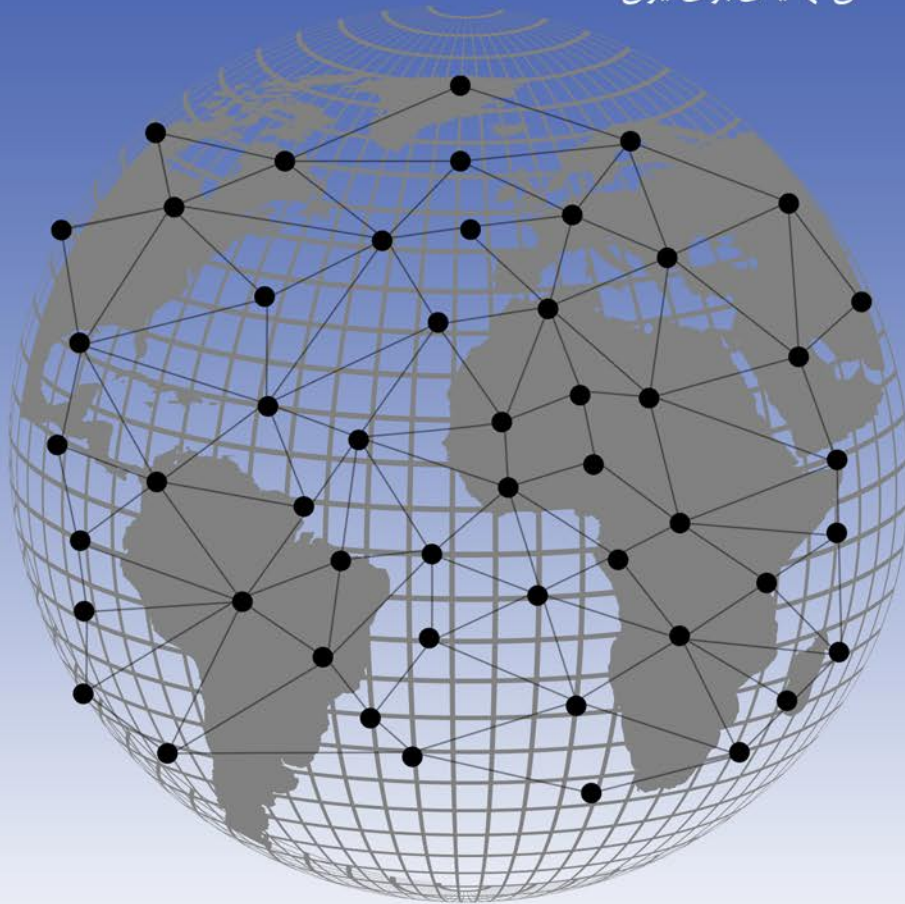

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش دهم)

در این شماره می‌خوانید:

- امنیت زنجیره تأمین نیمه‌رساناها، مقابله با سوءاستفاده از فناوری هوش مصنوعی، کنترل صادرات در فناوری‌های حساس، نظارت بر سرمایه‌گذاری و مقابله با چالش‌های تجارت جهانی به‌عنوان ۵ اولویت در همکاری آمریکا و اروپا. تعیین شد.
- کراچی پاکستان با سرمایه‌گذاری ۳٫۵ میلیارد دلاری چین به بندری در سطح کلاس جهانی تبدیل می‌شود.
- طرح روسیه برای همکاری گسترده‌تر آسه آن و اتحادیه اقتصادی اوراسیا؛ فرصت ایران برای مطرح کردن کریدور شمال-جنوب به‌عنوان بخشی از زیرساخت "زنجیره عرضه میان جنوب شرق آسیا و اروپا"
- فروپاشی اقتصاد افغانستان تهدیدی برای ایران است.

شناسنامه گزارش

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش دهم)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: مهر ۱۴۰۰

واژه‌های کلیدی: سرمایه‌گذاری چین در بندر کراچی پاکستان، طرح روسیه برای همکاری با آسه آن، موافقت‌نامه تجاری، نشست شورای تجارت و فناوری، فراپاسیفیکی، فروپاشی اقتصاد افغانستان، آنکتاد، شورای همکاری خلیج فارس

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های “پایش تحولات تجارت جهانی” رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

مقدمه	۵
۱- پایش تحولات در لایه جهانی	۶
۱-۱ ارزیابی جدید آنکتاد از تجارت جهانی	۶
۲-۱ نخستین نشست شورای تجارت و فناوری آمریکا و اروپا	۸
۳-۱ استراتژی کلان چین تا ۲۰۳۵	۹
۴-۱ آغاز روند الحاق بریتانیا به موافقت‌نامه جامع و پیشرفته مشارکت فراپاسیفیکی	۱۰
۵-۱ موافقت‌نامه تجارت آزاد بریتانیا و ایالات متحده: شاید در ۲۰۲۴	۱۰
۶-۱ مخالفت ژاپن با الحاق چین به موافقت‌نامه جامع و پیشرفته فراپاسیفیکی	۱۰
۷-۱ برگزاری دومین نمایشگاه تجاری چین و آفریقا	۱۱
۲- پایش تحولات در لایه منطقه‌ای	۱۱
۱-۲ سرمایه‌گذاری ۳.۵ میلیارد دلاری چین در بندر کراچی پاکستان	۱۱
۲-۲ گام نخست بریتانیا برای موافقت موافقت‌نامه تجاری جدید با شورای همکاری خلیج فارس	۱۲
۳-۲ برنامه عملیاتی روسیه برای توسعه روابط اقتصادی و تجاری با مجموعه آسه آن	۱۳
۴-۲ آینده تاریک اقتصاد سیاسی افغانستان	۱۴

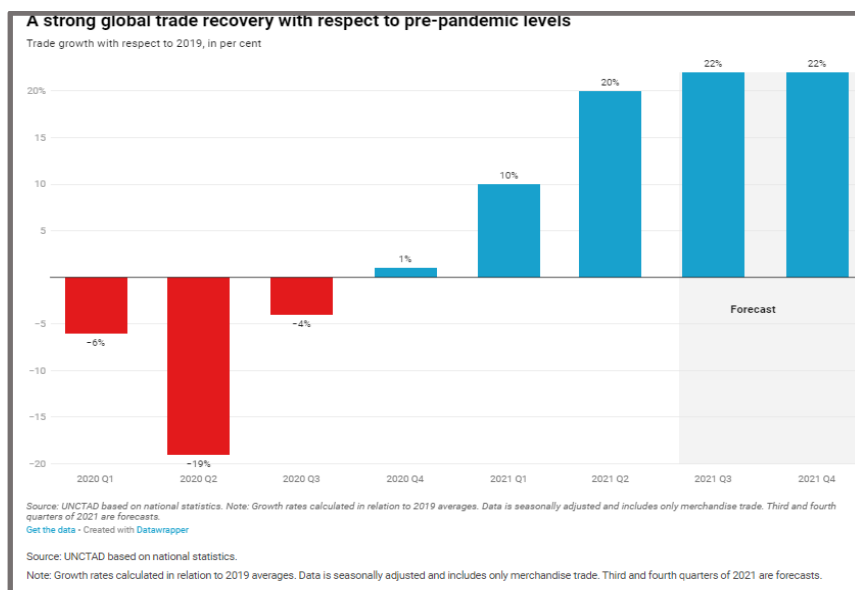
مقدمه

ایران در اقتصاد سیاسی بین‌الملل موقعیتی دوگانه دارد. از یک سو ارتباطات بین‌المللی این کشور به کمترین میزان در دهه‌های اخیر رسیده است. از دیگر سو کشور به صورت مضاعف از تحولات در محیط روانی و عملیاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل متأثر می‌شود. سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی"، رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب رویدادهای کلیدی از منظر تأثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند. در این گزارش، گلچینی از تحولات اخیر در دویله جهانی و منطقه‌ای محیط ژئواکونومیک ایران مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.

۱- پایش تحولات در لایه جهانی

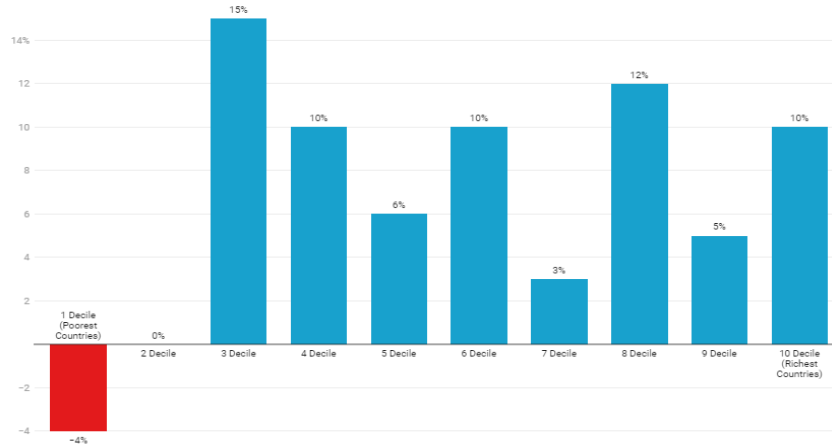
۱-۱ ارزیابی جدید آنکتاد از تجارت جهانی

ارزیابی جدید آنکتاد نشان می‌دهد که تجارت جهانی در سال ۲۰۲۱ در قیاس با ۱۰ سال گذشته به شدت رشد خواهد کرد داده‌های اولیه در مورد تجارت جهانی در نیمه نخست سال ۲۰۲۱ نشان می‌دهد که ارزش تجارت کالایی در جهان در قیاس با سال ۲۰۲۰ حدود ۳۰ درصد و در قیاس با سال ۲۰۱۹ حدود ۱۵ درصد افزایش یافته است ارزیابی آنها نشان می‌دهد که رشد تجارت جهانی در نیمه دوم سال ۲۰۲۱ نیز تداوم خواهد یافت بدان معنا که بر مبنای پیش‌بینی‌های این نهاد ارزش تجارت جهانی در سال ۲۰۲۱ نسبت به سال ۲۰۱۹ حدود ۲۰ درصد و نسبت به سال ۲۰۲۰ حدود ۲۸ درصد افزایش خواهد یافت اما توزیع این رشد به شدت نامتوازن خواهد بود همان گونه که نمودارهای زیر نشان می‌دهد کشورهای ثروتمند دارای موقعیت ویژه در تجارت جهانی مهم‌ترین برندگان این رشد خواهند بود و کشورهای طیفی از کشورهای در حال توسعه به ویژه کشورهای فقیر و عقب‌مانده چندان از این تغییر بهره‌مند نخواهند شد. نمودارهای ذیل روند تحول در تجارت جهانی را نشان می‌دهند.

The poorest countries are lagging behind

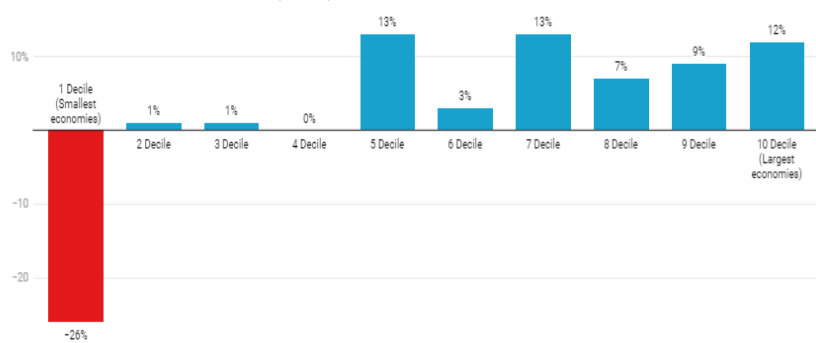
Trade growth in the first half of 2021 vs 2019, by GDP per capita (in deciles)

Source: UNCTAD based on national statistics. Note: Growth rates are simple averages of economies in each decile (economic size measured by GDP). Data is seasonally adjusted and includes only merchandise trade.
[Get the data](#) - Created with [Datawrapper](#)

Small economies are further lagging behind

Trade growth in the first half of 2021 vs 2019, by GDP (in deciles)

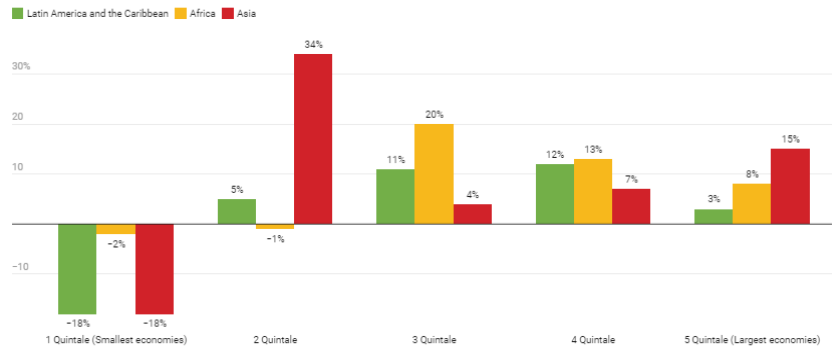
[Get the data](#) - Created with [Datawrapper](#)

Source: UNCTAD based on national statistics.

Note: Growth rates are simple averages of economies in each decile (economic size measured by GDP). Data is seasonally adjusted and includes only merchandise trade.

Small economies are faring worse in all developing regions

Trade growth in the first half of 2021 vs 2019, by GDP (in quintiles)

[Get the data](#) - Created with [Datawrapper](#)

Source: UNCTAD based on national statistics. Note: Growth rates are simple averages of the countries in each quintile. Data is seasonally adjusted and includes only merchandise trade. Geographic regions include only developing countries.

۲-۱ نخستین نشست شورای تجارت و فناوری آمریکا و اروپا

علی‌رغم تنش‌های اخیر میان فرانسه و آمریکا، نشست افتتاحیه شورای تجارت و فناوری اطلاعات اروپا و آمریکا طبق برنامه برگزار شد. هدف از تشکیل این شورا در پیش‌گرفتن سیاست‌های مشترک در حوزه‌های کلیدی اقتصاد سیاسی جهانی است. تشکیل شورا در جولای ۲۰۲۱ و در نشست سران اتحادیه اروپا و رئیس‌جمهور ایالات متحده اعلام شد. این شورا برای هماهنگ کردن سیاست‌های دو بلوک تجاری بزرگ در حوزه‌های کلیدی تجارت جهانی، اقتصاد و موضوعات فناوری و نیز تعمیق تجارت فرآنتیکی تشکیل شده است. ریاست این شورا به طور توأمان برعهده رئیس کمیسیون اروپا، رئیس کمیسیون رقابت اروپا و مدیر اجرایی کمیسیون اروپا از یک سو و وزیر خارجه ایالات متحده، وزیر بازرگانی و نماینده تجاری ایالات متحده خواهد بود.

اهداف کلیدی این شورا عبارت‌اند از:

- گسترش و تعمیق تجارت و سرمایه‌گذاری
 - پرهیز از ممانعت‌های فنی جدید در حوزه تجارت
 - همکاری در سیاست‌گذاری‌های کلیدی در حوزه فناوری، موضوعات دیجیتال و زنجیره عرضه - حمایت از تحقیقات مشترک
 - همکاری در تعیین و تدوین استانداردهای جهانی در حوزه تجارت
 - تسهیل همکاری در حوزه قوانین و مقررات مرتبط با تجارت جهانی
 - همکاری در زمینه حفظ موقعیت برتر در فناوری‌های پیشرفته
- نخستین جلسه این شورا در اواخر سپتامبر ۲۰۲۱ برگزار شد. در این جلسه در مورد قاعده‌مند کردن شرکت‌های بزرگ فناوری، مقابله با سوءاستفاده از هوش مصنوعی و تدوین استانداردهایی برای فناوری‌های جدید بحث‌های مفصل صورت گرفت. افزون بر این مقابله با چین به صورت تلویحی دستور کار کلیدی این اجلاس نیز بود. در نهایت در این نشست ۱۰ گروه کاری در حوزه‌های زیر تشکیل شد:
- تدوین استانداردهای فناوری‌های نوظهور
 - توسعه فناوری‌های سبز
 - تأمین امنیت زنجیره عرضه در حوزه نیمه رسانه‌ها
 - امنیت ارتباطات و فناوری اطلاعات
 - حکمرانی داده
 - مقابله با سوءاستفاده از فناوری هوش مصنوعی
 - تشدید کنترل‌های صادراتی فناوری‌های حساس

- نظارت بر سرمایه‌گذاری

حمایت از شرکت‌های کوچک و متوسط

- هماهنگی در مقابله با چالش‌های تجارت جهانی

از این میان ۵ حوزه، امنیت زنجیره تأمین نیمه‌رساناها، مقابله با سوءاستفاده از فناوری هوش مصنوعی، کنترل صادراتی در فناوری‌های حساس، نظارت بر سرمایه‌گذاری و مقابله با چالش‌های تجارت جهانی به‌عنوان اولویت‌های فوری برجسته شد و توافق شد تا کارگروه‌ها دستور کار جلسه آینده بر کاری در این محورها را تدوین نمایند.

چالش جدی پیش روی اتحادیه اروپا و آمریکا اختلال در زنجیره عرضه نیمه‌رسانه‌هاست. این اختلال به دلیل کمبود میکروچیپ‌ها به‌ویژه در صنعت خودرو مشکلات جدی ایجاد کرده است. به‌عنوان مثال شرکت جنرال موتورز ایالات متحده به دلیل کمبود قطعات ۸ واحد از ۱۵ واحد تولیدی خود در آمریکای شمالی را تعطیل کرده است. ۷۵ درصد نیمه‌رسانه‌ها در آسیا تولید می‌شود و این به معنای وابستگی شدید آمریکای شمالی و اروپا به این منطقه به‌ویژه چین است. ۹۲٪ میکروچیپ‌های بسیار پیشرفته در تایوان تولید می‌شود.

افزون بر این رفتار تجاری چین در این نشست به‌شدت و البته بدون نام‌بردن از این کشور مورد انتقاد قرار گرفت و همکاری و هماهنگی دو سوی ائتلاف برای مقابله با رفتارهای تجاری بازیگران چالشگر که البته منظور چین بود به‌عنوان یکی از اولویت‌های کلیدی در دستور کار شورا مطرح شد.

۱-۳ استراتژی کلان چین تا ۲۰۳۵

چین به کشور برنامه‌های درازمدت مشهور است. سیستم تک حزبی حاکم بر این کشور و نظم آهنین آن زمینه را برای طراحی و اجرای بسیاری از برنامه‌های درازمدت فراهم آورده است. از منظری یکی از علل رشد اقتصادی شگفت‌آور چین در دهه‌های اخیر همین نظم آهنین بوده است. در این دوره چین اسناد بالادستی متعددی در حوزه‌های مختلف منتشر کرده و اغلب آنها را اجرایی نموده است.

اول اکتبر ۲۰۲۱ مقارن با صدمین سالگرد تأسیس حزب کمونیست چین، دولت این کشور سند جدیدی با عنوان "مسیر حماسی از فقر تا رفاه" منتشر کرد. در این سند ضمن برشمردن دستاوردهای حزب کمونیست در تبدیل چین از کشوری فقیر و گرسنه به کشوری دارای رفاه نسبی، هدف‌گذاری‌های بلندمدتی نیز صورت گرفته است. مهم‌ترین هدف‌گذاری این سند تبدیل چین به کشوری توسعه‌یافته تا سال ۲۰۳۵ است.

مراد از توسعه‌یافتگی در این سند توسعه‌یافتگی اقتصادی است و کلیدی‌ترین شاخص آن درآمد سرانه است. در این سند اشاره شده است که تا ۲۰۳۵ درآمد سرانه چین به سطح کشورهای توسعه‌یافته خواهد رسید. افزون بر این نکته مهمی که در این صنعت برای نخستین بار به آن اشاره شده آن که چین در سال ۲۰۳۵ به

یکی از رهبران جهان و کشوری دارای نفوذ گسترده جهت در صحنه جهانی بدل خواهد شد. در این سند توسعه کم‌کربن یا سبز نیز مورد توجه ویژه قرار گرفته است که به معنای چرخش در مسیر توسعه چین و سیاست صنعتی این کشور نیز تلقی می‌شود.

اشاره شد که چین کشور برنامه‌های درازمدت است. از این رو توجه به اهداف این سند اهمیت دارد. احتمالاً تمرکز حزب کمونیست در ۱۵ سال آینده بر نیل به موقعیت توسعه‌یافتگی در حوزه اقتصاد متمرکز خواهد بود. به دیگر سخن توسعه اقتصادی همچنان چراغ‌راهنمای سیاست داخلی و خارجی چین خواهد ماند.

۴-۱ آغاز روند الحاق بریتانیا به موافقت‌نامه جامع و پیشرفته مشارکت فراپاسیفیکی

دولت بریتانیا در هفته اخیر از برگزاری نخستین جلسه گروه کاری این کشور برای الحاق به موافقت‌نامه تجارت آزاد موسوم به توافق جامع و پیشرفته مشارکت فراپاسیفیکی خبر داد/ این دولت به دنبال خروج از اتحادیه اروپا در ۲۰۲۰ برنامه بلندپروازانه برای شکل‌دهی به موافقت‌نامه تجارت آزاد با بیش از ۶۰ کشور و سازمان بین‌المللی را در دستور کار قرار داده است. موافقت‌نامه مشارکت فراپاسیفیکی جامع و پیشرفته مهم‌ترین موافقت‌نامه تجارت آزاد در شرق آسیاست. تولید ناخالص داخلی کشورهای عضو این موافقت‌نامه حدود ۱۳.۵ تریلیون دلار است و بازاری ۵۰۰ میلیون نفری را در بر می‌گیرد.

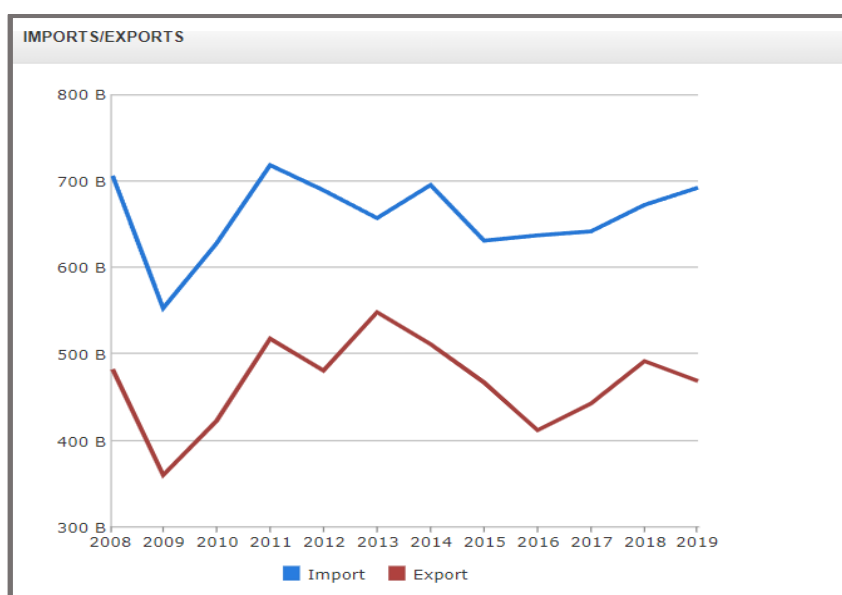
در صورت الحاق بریتانیا به این توافق ۹۹,۹۹ درصد از صادرات به این کشورها بدون تعرفه صورت خواهد گرفت. این موافقت‌نامه تجارت کالایی، تجارت دیجیتالی و تجارت خدمات را در بر می‌گیرد و برای اقتصاد بریتانیا به‌ویژه در حوزه‌هایی مانند های‌تک و خدمات منافع مهمی ایجاد کند. بریتانیا دومین صادرکننده بزرگ خدمات در جهان است. الحاق به این موافقت‌نامه می‌تواند پیامدهای مثبت مهمی بر صادرات خدمات این کشور داشته باشد.

۵-۱ موافقت‌نامه تجارت آزاد بریتانیا و ایالات متحده: شاید در ۲۰۲۴

دولت جانسون اخیراً اعلام کرده است که در کوتاه‌مدت چشم‌اندازی برای نیل به توافق تجارت آزاد با دولت بایدن وجود ندارد. تاخیر و ابهام در امضای این موافقت‌نامه شکستی برای سیاست تجاری دولت بریتانیاست. این دولت پس از خروج از اتحادیه اروپا کوشید با توافقی تجاری با ایالات متحده آثار منفی این موضوع را کاهش دهد، اما دولت بایدن به دلیل آثار منفی چنین توافقی بر پایگاه برای این دولت تمایلی با آن ندارد. اما دولت جانسون اعلام کرده است که تا سال ۲۰۲۴ و پیش از انتخابات سراسری ماه می که بر سرنوشت این دولت تأثیرات مهمی خواهد داشت، چنین توافقی صورت خواهد گرفت. منافع حاصل از این توافق آزاد برای

اقتصاد بریتانیا ۳,۴ میلیارد پوند برآورد شده است. افزون بر این فرصت‌های مهم برای صادرات این کشور به ایالات متحده و دسترسی ارزان‌تر مصرف‌کنندگان بریتانیایی به کالاهای ایالات متحده به‌عنوان منافع این توافق برشمرده شده است. ایالات متحده بزرگ‌ترین بازار صادراتی بریتانیا در ۲۰۱۹ بوده است. در این سال بریتانیا ۷۵.۵ میلیارد دلار به ایالات متحده صادرات کالایی داشته است. از دیگر سو ایالات متحده دومین شریک وارداتی این کشور در همین مقطع بوده است و با صادراتی ۶۷ میلیارد دلار کالا سهمی ۹ درصدی در بازار این کشور داشته است. حجم تجارت کالایی بریتانیا در ۲۰۱۹ حدود ۱۱۶۰ میلیارد دلار بوده است.

نمودار ۱- روند تحول در تجارت خارجی بریتانیا - ۲۰۱۹-۲۰۰۸

۱-۶ مخالفت ژاپن با الحاق چین به موافقت‌نامه جامع و پیشرفته فراپاسیفیکی

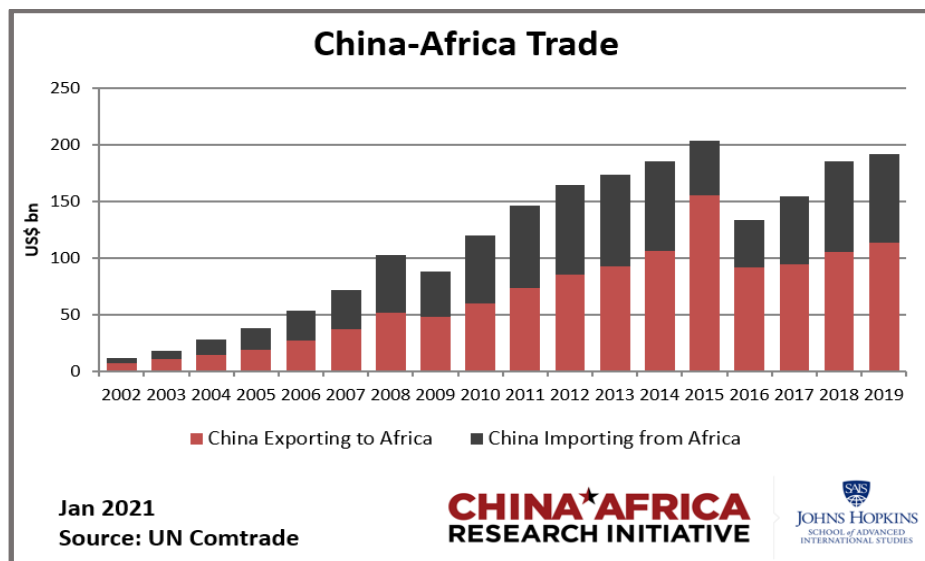
سپتامبر ۲۰۲۱ چین درخواست عضویت در موافقت‌نامه جامع و پیشرفته فراپاسیفیکی را ارائه داد، موافقت‌نامه‌ای که اساساً در رقابت بانفوذ ژئواکونومیک این کشور در آسیا طراحی و عملیاتی شده است. نخست‌وزیر جدید ژاپن اخیراً با این درخواست تلویحاً مخالفت کرد. او در نخستین کنفرانس مطبوعاتی خود گفته است که این موافق نامه شرایط دشواری برای عضویت دارد و چین واجد برخی از این شرایط نیست. افزون بر این نخست‌وزیر جدید ژاپن از رویکرد راهبردی چین در آسیا انتقاد کرده و آن را کوشش برای تغییر موازنه قدرت با توسل به‌زور برشمرده است. در غیاب ایالات متحده، ژاپن مهم‌ترین عضو این موافق نامه است. مخالفت توکیو می‌تواند راه را بر آغاز گفتگوها برای الحاق چین به این توافق سد کند. مخالفت با حضور چین

در این توافق با آغاز مذاکرات برای الحاق بریتانیا به توافق فراپاسیفیکی هم‌زمان شده است. این هم‌زمانی می‌تواند نشانه‌ای از تأثیر فزاینده محاسبات و رویکردهای ژئوپلیتیکی بر تجارت جهانی باشد.

۷-۱ برگزاری دومین نمایشگاه تجاری چین و آفریقا

اواخر سپتامبر ۲۰۲۱ دومین نمایشگاه تجاری و اقتصادی چین و آفریقا با حضور ۹ هزار نفر از فعالان اقتصادی دو کشور در استان هونان چین برگزار شد. در خلال این نمایشگاه چین اعلام کرد که ۲۵ منطقه اقتصادی و تجاری جدید در آفریقا ایجاد می‌کند. در این نمایشگاه قراردادهایی برای اجرای ۱۷۶ پروژه اقتصادی و تجاری به ارزش ۱۶ میلیارد دلار میان طرفین منعقد شد. پیشنهاد برگزاری نمایشگاه در سال ۲۰۱۸ از سوی رئیس‌جمهور چین در اجلاس سران مجمع همکاری چین و آفریقا ارائه شد و به تصویب رسید در نمایشگاه نخست که در سال ۲۰۱۹ برگزار شد ۸۴ پروژه همکاری به ارزش ۲۰ میلیارد دلار میان طرفین به امضا رسید. ۲۱ درصد کل تجارت آفریقا، با چین صورت می‌گیرد.

نمودار ۲- روند تحول در تجارت چین و آفریقا

۲- پایش تحولات در لایه منطقه‌ای

۱-۲ سرمایه‌گذاری ۳.۵ میلیارد دلاری چین در بندر کراچی پاکستان

دولت پاکستان اخیراً خبر از سرمایه‌گذاری مستقیم ۳.۵ میلیارد دلاری چین در بندر کراچی باهدف متحول کردن این بندر و تبدیل آن به بندری در کلاس جهانی خبر داده است. در قالب این سرمایه‌گذاری، منطقه جامع اقتصادی و تجاری در مساحت ۶۷۰ هکتاری تماماً به‌واسطه احیای زمین از دریا شکل خواهد گرفت.

هدف از ایجاد این منطقه جامع تبدیل کردن کراچی به بندری با استانداردهای جهانی است. در این قالب اسکله‌های جدیدی برای این بندر ایجاد خواهد شد، یک بندر ماهیگیری مدرن و مجهز برای صادرات فرآورده‌های دریایی به بازار جهانی تأسیس خواهد شد و یک پل بندرگاهی که منطقه را به سرزمین اصلی وصل می‌کند نیز ساخته خواهد شد.

احداث این منطقه جامع نیازمند جابه‌جایی حدود ۵۰۰ هزار نفر است. دولت پاکستان مدعی است مقدمات این اقدام را فراهم آورده است. پاکستان موافقت چین با این طرح را به‌عنوان پیروزی مهمی در راستای اجرایی شدن کریدور اقتصادی چین - پاکستان می‌داند، زیرا این سرمایه‌گذاری بخشی از سرمایه‌گذاری ۷۰ میلیارد دلاری وعده‌داده‌شده از سوی چین برای ایجاد کریدور اقتصادی چین - پاکستان است. در قالب برنامه عملیاتی این کریدور که از سوی بانک توسعه چین تهیه شده توسعه اقتصاد دریایی پاکستان به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی کریدور برشمرده شده است.

موفقیت پاکستان در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم چین در این بندر با توجه به طرح‌های ایران برای توسعه سواحل مکران و شکست طرح‌های توسعه‌ای در چابهار می‌تواند واجد اهمیت باشد و نیازمند بررسی است. عدم تمایل چین به سرمایه‌گذاری در سواحل ایران و توجه فزاینده این کشور به اقتصاد پاکستان نیز از منظر منافع ملی ایران و تعریف واقعی و غیردیپلماتیک این کشور از ایران شایسته توجه است.

۲-۲ گام نخست بریتانیا برای موافقت موافقت‌نامه تجاری جدید با شورای همکاری خلیج فارس

دولت بریتانیا اعلام کرد که گفتگو با بخش خصوصی و سایر عناصر جامعه مدنی را برای ارزیابی دیدگاه آنها در مورد موافقت‌نامه جدید تجارت آزاد با کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس آغاز کرده است. این گفتگوها به مدت چهارده هفته تداوم خواهد داشت. پس از بررسی چهارده هفته‌ای در این زمینه و اخذ نظرات بخش خصوصی و دانشگاه‌های این کشور، مذاکرات در مورد انعقاد موافقت‌نامه تجارت آزاد جدید آغاز خواهد شد. افزون بر این دولت بریتانیا رایزنی‌های مقدماتی با نمایندگان کشورهای شورای همکاری خلیج فارس را آغاز کرده است.

پیش از خروج بریتانیا از اتحادیه اروپا مناسبات تجاری این کشور با شورای همکاری در قالب اتحادیه اروپا تعریف می‌شد. اتحادیه اروپا سالانه مذاکراتی برای گسترش روابط تجاری با شورای همکاری برگزار می‌کرد. این مذاکرات از سال ۲۰۰۸ متوقف شد. از دیگر سو از سال ۲۰۱۵ تا کنون کشورهای شورای همکاری خلیج فارس با قدرت‌های جهانی یا سازمان‌های منطقه‌ای موافقت‌نامه تجاری جدیدی امضا نکرده‌اند.

حجم تجارت بریتانیا و شورای همکاری خلیج فارس در سال ۲۰۲۰ حدود ۳۰ میلیارد پوند بوده که از این میان صادرات بریتانیا به این مجموعه ۲۲ میلیارد پوند بوده است. در موافقت‌نامه جدید حوزه‌هایی همچون

تجارت دیجیتال، خدمات، توسعه کم‌کربن نیز مورد مذاکره قرار خواهد گرفت. افزون بر این بازار شورای همکاری خلیج فارس از منظر صنایع غذایی برای بریتانیا از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و این کشور امیدوار است در پرتو توافق جدید، فرصت‌های بیشتری برای صنایع غذایی این کشور در بازار شورای همکاری ایجاد شود. در سال ۲۰۲۰ صادرات صنایع غذایی بریتانیا به شورای همکاری ۵۹۷ میلیون پوند بوده است.

۲-۳ برنامه عملیاتی روسیه برای توسعه روابط اقتصادی و تجاری با مجموعه آسه آن

اخیراً نشست میان وزرای تجارت کشورهای آسه آن و روسیه باهدف بحث و گفتگو در مورد برنامه عملیاتی توسعه روابط تجاری و سرمایه‌گذاری برگزار شد. در این نشست در مورد برنامه عملیاتی گسترش تجارت و سرمایه‌گذاری میان طرفین تا سال ۲۰۲۵ توافق حاصل شد. در این قالب دو طرف رایزنی‌های منظم در سطح وزرا را به‌صورت سالانه برای مدیریت تهدیدات تجارت دوجانبه و بهره‌گیری از فرصت‌های آن صورت خواهند داد و طیفی از کارگروه‌های تخصصی را برای تقویت روابط تجاری میان شرکت‌های کوچک و متوسط و میان بخش‌های مختلف تشکیل خواهند داد.

آنچه در این برنامه عملیاتی از منظره منافع ایران اهمیت دارد آنکه "توسعه زنجیره عرضه سودآور، امن و ایمن میان جنوب شرق آسیا و اروپا" و نیز تسهیل تجاری به‌عنوان بخشی از این برنامه عملیاتی ذکر شده است. افزون بر این همکاری گسترده‌تر آسه آن و اتحادیه اقتصادی اوراسیا نیز مورد تاکید قرار گرفته است. اتحادیه اقتصادی اوراسیا با دو عضو آسه آن یعنی ویتنام و سنگاپور موافقت‌نامه تجارت آزاد امضا کرده است. ویتنام در این اجلاس از لزوم انعقاد موافقت‌نامه تجارت آزاد میان آسه آن و اتحادیه اقتصادی اوراسیا سخن گفته است.

کریدور شمال - جنوب یکی از مسیرهای کلیدی دسترسی جنوب شرق آسیا و مجموعه آسه آن به بازارهای اروپا به‌ویژه شمال اروپا است؛ بنابراین توسعه زنجیره عرضه سودآور، امن و ایمن میان طرفین می‌تواند محرکی برای اجرایی شدن کریدور شمال - جنوب باشد. افزون بر این موافقت‌نامه احتمالی تجارت آزاد میان آسه آن و اتحادیه اقتصادی اوراسیا نیز برای ایران اهمیت دارد، زیرا ایران نیز توافق موقتی با اتحادیه اقتصادی اوراسیا دارد و احتمالاً به این اتحادیه می‌پیوندد. مهم‌تر آنکه ایران در سال ۲۰۱۸ پیمان همکاری و مودت را با آسه آن امضا کرد و زمینه‌های جدیدی برای توسعه همکاری اقتصادی و تجاری با آسه آن فراهم شد.

بنابراین پایش تحرک آسه آن و روسیه از منظر منافع ژئواکونومیک ایران اهمیت دارد. کوشش‌های طرفین برای گسترش روابط اقتصادی و تجاری تا ۲۰۲۵ می‌تواند فرصت‌هایی برای بخش خصوصی ایران نیز فراهم آورد. مطرح کردن کریدور شمال - جنوب به‌عنوان بخشی از زیرساخت "زنجیره عرضه میان جنوب شرق آسیا و اروپا" می‌تواند در مذاکرات با آسه آن و اتحادیه اقتصادی اوراسیا مدنظر قرار گیرد.

۲-۴ آینده تاریک اقتصاد سیاسی افغانستان

گزارش جدید بانک جهانی از چشم‌انداز تراژیک اقتصاد افغانستان حکایت دارد. ترکیب عواملی چون حکومت طالبان، شدیدترین خشکسالی ۷۰ سال اخیر، بحران کرونا، تحریم‌ها علیه طالبان، قطع کمک‌های بین‌المللی و وابستگی شدید اقتصاد این کشور به کمک‌های خارجی، زمینه را برای بدترین بحران اقتصادی این کشور در دو دهه اخیر فراهم آورده است.

بر مبنای این گزارش رشد اقتصادی همچنان منفی باقی خواهد ماند و زیرساخت‌های اقتصادی به سرعت به سوی فروپاشی خواهند رفت. گسترش فقر بی‌سابقه خواهد بود و دستاوردهای اقتصادی دو دهه اخیر احتمالاً در مدت کوتاهی از بین خواهد رفت.

یافته‌های گزارش نشان می‌دهد از سال ۲۰۰۹ تا ۲۰۲۰ افغانستان به طور متوسط سالانه ۸.۵ میلیارد دلار کمک بین‌المللی دریافت کرده است که معادل ۴۳ درصد از تولید ناخالص داخلی این کشور است. کمک‌های بین‌المللی ۷۵ درصد مخارج عمومی و ۵۰ درصد بودجه این کشور را تشکیل می‌داد و ۹۰ درصد مخارج امنیتی دولت نیز از این کمک‌ها تأمین می‌شد. ۶۷ درصد مردم این کشور زیر خط فقر قرار دارند و با تحولات اخیر ده میلیون نفر دیگر از مردم این کشور در ماه‌های آینده زیر خط فقر خواهند رفت. فراتر از آثار غم‌انگیز این بحران بر سرنوشت انبوهی از انسان‌ها، سقوط اقتصادی افغانستان به معنای ازدست‌رفتن یکی از بازارهای صادراتی مهم ایران نیز خواهد بود. نمودارهای ذیل که در گزارش بانک جهانی آمده‌اند، تصویری از وضعیت به شدت شکننده اقتصاد سیاسی این کشور را نشان می‌دهند.

